

Janusz Ławrynowicz

O zmianach wprawie ubezpieczeń majątkowych i osobowych

Palestra 29/3-4(327-328), 8-14

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego w trybie art. 394 § 1 k.p.c. Wy-magałoby to jednak uzupełnienia przepisu art. 204 k.p.a. Byłoby to zgodne z celami, jakie przyświecały ustawodawcy, który powołał do życia NSA jako organ sądowy chroniący bardziej skutecznie prawa podmiotowe obywateli w postępowaniu admi-nistracyjnym.

Ponadto, o czym wspomniałem już we wstępie, wzorem NTA oraz ustawodawstw wielu współczesnych państw, w tym także socjalistycznych (Bułgaria, Jugosławia, Rumunia), należy wprowadzić do k.p.a. klauzulę generalną określającą granice kompetencji NSA w miejsce obecnej redakcji art. 196 § 2 k.p.a. Doświadczenia historyczne uczą, że klauzula generalna jest najbardziej efektywną metodą regulacji właściwości rzeczowej sądu administracyjnego.³⁴ Również Rada Ministrów może wykorzystać przysługujące jej uprawnienie zawarte w art. 3 § 5 k.p.a. i wydać rozporządzenie poddające przynajmniej niektóre kategorie decyzji administracyj-nych (obecnie wyłączone) ogólnemu reżymowi k.p.a.³⁵

Powyższe proponowane rozwiązania prawne mają na celu nie tylko zwiększe-nie dostępności drogi postępowania przed NSA, ale także sprecyzowanie norm proceduralnych, a co za tym idzie — ułatwienie obywatelom dochodzenia swoich uprawnień. W tym kontekście instytucja odrzucenia skargi (niegdyś: pozostawienia skargi bez rozpoznania) przez sąd administracyjny, obecnie dość często stosowana, mogłaby z czasem nabrać jedynie wyjątkowego charakteru.

³⁴ M. Wyrzykowski: Sądowa kontrola decyzji administracyjnych w państwie socjal-istycznym, Warszawa 1978, s. 46. Zob. też H. Izdebski: Historia administracji, Warszawa 1980, s. 43.

³⁵ K. Korzan: Sądowa kontrola decyzji administracyjnych i charakter postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, Palestra nr 11—12/1980, s. 50.

JANUSZ ŁAWRYNOWICZ

O ZMIANACH W PRAWIE UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH I OSOBOWYCH

Artykuł omawia zasadnicze zmiany w prawie ubezpieczeniowym wprowadzone ustawą z dnia 20.IX.1984 r. o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Dz. U. Nr 45, poz. 242).

Zmiany, jakie zaszły w naszym życiu gospdarczym w okresie 25 lat od wejścia w życie ustawy z dnia 2.XII.1958 r. o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Dz. U. Nr 72, poz. 357 z późn. zm.) oraz wdrażana od kilku lat reforma gospodar-cza zdezaktualizowały szereg rozwiązań przyjętych przez wspomnianą ustawę, co spowodowało konieczność zastąpienia ich nowymi uregulowaniami z zakresu proble-matyki ubezpieczeniowej. Rozpoczęte przed kilkoma laty prace nad nowymi za-łożeniami prawa ubezpieczeniowego zakończyły się uchwaleniem przez Sejm w dniu 20.IX.1984 r. nowej ustawy o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Dz. U. Nr 45, poz. 242), która weszła w życie z dniem 1.I.1985 r.

Artykuł mój ma na celu zorientowanie czytelnika w podstawowych zmianach, jakie wprowadziła nowa ustawa w interesującym nas zakresie, i skomentowanie niektórych przepisów szczególnych, zwłaszcza regulujących tak istotne z punktu widzenia praktyki adwokackiej zasady postępowania w sprawach z obu rodzajów ubezpieczeń oraz zmian wprowadzonych przez ustawę w tytule XXVII księgi trzeciej kodeksu cywilnego i w art. 831 § 1 pkt 5 kodeksu postępowania cywilnego.

Ustawa dzieli ubezpieczenia na ustawowe, tj. powstające z mocy ustawy, i na ubezpieczenia umowne, które powstają na podstawie umowy zawartej między ubezpieczającym a zakładem ubezpieczeń. Konkretny stosunek prawny w ubezpieczeniu ustawowym nie wymaga zawarcia umowy, powstaje zaś on z mocy prawa w momencie wskazanym w ustawie, tj. w rozporządzeniu Rady Ministrów, które określa w sposób szczegółowy grupy osób, zakres zdarzeń losowych objętych ubezpieczeniem, zasady ustalania szkód i wypłaty odszkodowań oraz obowiązki stron wynikające z danego stosunku ubezpieczenia (art. 6 ust. 1 i art. 7 ustawy*).

Z mocy art. 6 ust. 1 ubezpieczeniu ustawowemu podlegają: 1) budynki, 2) mienie ruchome związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego oraz mienie ruchome posiadaczy budynków na działkach o powierzchni do 0,5 ha, 3) uprawy zbóż oraz roślin okopowych i pastewnych, 4) konie i bydło w wieku przydatności produkcyjnej oraz trzoda chlewna, 5) odpowiedzialność cywilna rolników za szkody powstałe w związku z prowadzeniem indywidualnego gospodarstwa rolnego i w życiu prywatnym, 6) odpowiedzialność cywilna posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody wyrządzone ruchem tych pojazdów, 7) następstwa nieszczęśliwych wypadków powstałych u osób fizycznych w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, 8) pojazdy samochodowe — od uszkodzeń, zniszczenia i utraty, tzw. auto-casco, 9) środki trwałe przedsiębiorstw państwowych.

Jak już wyżej wspominałem, szczegółowy zakres tych ubezpieczeń oraz objęte nimi ryzyka określa Rada Ministrów.

Ustawowe ubezpieczenie wymienione wyżej pod pkt 9 jest ubezpieczeniem nowym, ponieważ wymienione w tym punkcie mienie nie podlegało dotychczas ubezpieczeniu ustawowemu. Pozostałe ubezpieczenia (pkt 1—8) pozostały — tak jak dotychczas — ubezpieczeniami ustawowymi.

Natomiast warunki obowiązujące strony w ubezpieczeniach umownych są ustalane w umowie z ubezpieczającym zawartej na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (art. 805—834 k.c.) oraz na zasadach zawartych w ogólnych warunkach ubezpieczenia, ustalonych przez zakład ubezpieczeń. Te ogólne warunki i taryfy składek ubezpieczeń umownych prowadzonych przez państwowe zakłady ubezpieczeń podlegają opublikowaniu w „Monitorze Polskim” (art. 12 ust. 3 ustawy).

Do umownych ubezpieczeń morskich oraz do ogólnych warunków tych ubezpieczeń mają zastosowanie odpowiednie przepisy kodeksu morskiego.

I. Podstawowe uregulowania zawarte w ustawie

1. Dotychczasowy podział ubezpieczeń na obowiązkowe i dobrowolne budził zastrzeżenia zarówno w praktyce jak i w teorii, toteż nowa ustawa wprowadziła inne rodzaje ubezpieczeń, a mianowicie ubezpieczenia ustawowe (art. 6—10) i ubezpieczenia umowne (art. 11—15). Ta nowa terminologia bardziej odpowiada charak-

* Wymienione w pracy artykuły bez bliższego określenia oznaczają artykuły ustawy z dnia 20.IX.1984 r. (Dz. U. Nr 45, poz. 242).

terowi tych ubezpieczeń, na co już od dłuższego czasu zwracała uwagę doktryna.¹

2. Według art. 825 k.c. odszkodowanie nie może przewyższać szkody poniesionej przez ubezpieczającego. Ta zasada, obowiązująca w ubezpieczeniach umownych, była stosowana odpowiednio w ubezpieczeniach ustawowych. Nowa ustawa utrzymuje tę zasadę, z tym jednak uzupełnieniem, że dopuszcza możliwość przyznania odszkodowania ubezpieczeniowego wyższego od poniesionej szkody, jeżeli ustawa lub umowa tak stanowi (art. 5). Z treści tego artykułu wynika, że podwyższenie to może dotyczyć ubezpieczenia zarówno ustawowego jak i umownego. W związku z takim uregulowaniem ustawa uchyliła art. 825 k.c.

3. Nowa ustawa wprowadziła ustawowe ubezpieczenie środków trwałych przedsiębiorstw państwowych od ognia, huraganu, powodzi i innych zdarzeń losowych (art. 6 ust. 1 pkt 9). Według dotychczasowych przepisów zawartych w uchwale nr 67 Rady Ministrów z dnia 4.V.1979 r. (M.P. Nr 14, poz. 79) majątek trwały jednostek gospodarki uspołecznionej podlegał umownemu ubezpieczeniu tylko w zakresie wskazanym w tej uchwale.

4. Nowe przepisy uprawniają zakład ubezpieczeń do potrącenia z należnego odszkodowania lub świadczenia nie uiszczonej składki wraz z odsetkami za zwłokę (art. 9 ust. 2). Przepis ten dotyczy tylko ubezpieczeń ustawowych, ponieważ w ubezpieczeniach umownych odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń w zasadzie rozpoczyna się od dnia następującego po zawarciu umowy ubezpieczenia, nie wcześniej jednak niż od dnia następnego po zapłaceniu składki (art. 814 § 1 k.c. oraz postanowienia odpowiednich ogólnych warunków ubezpieczeń umownych).

5. Istotny przepis zawiera art. 10 ustawy, w myśl którego w sprawach nie uregulowanych ustawą stosuje się do ubezpieczeń ustawowych odpowiednio przepisy kodeksu cywilnego. Ustawa ubezpieczeniowa z 1958 r. nie zawierała takiego postanowienia, co niejednokrotnie nasuwało wątpliwości w kwestii stosowania niektórych przepisów k.c. do ubezpieczeń ustawowych. Przepis art. 10 usuwa te wątpliwości.

6. Z art. 14 ustawy wynika, że w ubezpieczeniach, w których składka, odszkodowanie lub świadczenie ubezpieczeniowe są ustalane w walutach obcych, mogą być stosowane warunki przyjęte w międzynarodowych stosunkach ubezpieczeniowych. Przepis ten sankcjonuje stosowaną przez Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” Spółka Akcyjna praktykę zawierania tego rodzaju umów ubezpieczeniowych.

7. Nowa ustawa nie zezwala zakładowi ubezpieczeń udzielania informacji w sprawie umownego ubezpieczenia osoby fizycznej — innym osobom niż ubezpieczający lub osoba trzecia, na rzecz której zawarto umowę ubezpieczenia. Informacja taka może być udzielona tylko na żądanie sądu lub prokuratora. Przepis ten ma na celu ochronę interesów ubezpieczającego (ubezpieczonego) przed wykorzystywaniem informacji dotyczącej danego ubezpieczenia przez niepowołane osoby trzecie.

8. Zgodnie z dotychczasowymi przepisami, na terytorium Polski mogły działać tylko dwa zakłady ubezpieczeń, tj. Państwowy Zakład Ubezpieczeń oraz Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” Spółka Akcyjna. Przepisy nowej ustawy przewidują możliwość utworzenia zakładu ubezpieczeń w formie spółdzielczej w trybie i na zasadach określonych w prawie spółdzielczym. Taki spółdzielczy zakład ubezpieczeń może być utworzony za zgodą Ministra Finansów. Minister ten

¹ Por. A. Wąsiewicz, Z. K. Nowakowski: Prawo ubezpieczeń gospodarczych, PWN 1980, s. 32.

może także wyrazić zgodę na utworzenie zakładu ubezpieczeń w formie spółki ze Skarbem Państwa, którego udział w kapitale zakładu powinien wynosić nie mniej niż 51% (art. 20—21).

II. Zasady postępowania w sprawach o roszczenia ze stosunku ubezpieczenia

Postępowanie w wymienionych wyżej sprawach stosuje się zarówno do ubezpieczeń ustawowych jak i do ubezpieczeń umownych. Nie opiera się ono na przepisach k.p.a.

1. Ustawa nie zawiera przepisów regulujących organizację zakładów ubezpieczeń, ponieważ organizację i szczegółowy zakres działania państwowego zakładu ubezpieczeń określa jego statut (art. 19 ust. 4). Spółdzielczy zakład ubezpieczeń może być utworzony na zasadach przewidzianych w prawie spółdzielczym (art. 20), natomiast zakład ubezpieczeń w formie spółki może być utworzony na zasadach i w trybie określonym w przepisach kodeksu handlowego dotyczących spółek (art. 21).

Ze względu na to, że obecnie w Polsce istnieją dwa zakłady ubezpieczeń, tj. Państwowy Zakład Ubezpieczeń i Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” S.A., nie od rzeczy będzie — nawiązując do tematyki omawianego rozdziału — zwrócić uwagę na aktualną obecnie organizację tych zakładów i ich organy, zwłaszcza że utworzenie innych zakładów ubezpieczeniowych, o których mowa wyżej, i ew. reorganizacja obecnie istniejących zakładów potrwa jeszcze jakiś okres, w którym będą obowiązywać dotychczasowe przepisy w tym zakresie.

Organami pierwszej instancji PZU są inspektoraty terenowe, które rejestrują ubezpieczenia ustawowe oraz zawierają ubezpieczenia umowne. Organami bezpośrednio nadrzędnymi nad inspektoratami są oddziały wojewódzkie PZU. Zwierzchni nadzór nad tymi jednostkami sprawuje Centrala PZU w Warszawie. „Warta” nie ma inspektoratów. Jej jednostkami terenowymi są oddziały, a jednostką bezpośrednio nad nimi nadrzędną — Centrala „Warty” w Warszawie.

2. Zasady postępowania w omawianym zakresie przedstawiają się następująco. Roszczenie o świadczenie lub odszkodowanie za szkodę wynikłą wskutek nastąpienia zdarzenia objętego ubezpieczeniem należy zgłosić do jednostki, w której jest zarejestrowane dane ubezpieczenie ustawowe albo z którą została zawarta umowa ubezpieczenia, a więc do inspektoratu PZU albo do terenowego oddziału „Warty”. Jeżeli osoba zainteresowana kwestionuje ustalenia tej jednostki (do której zgłosiła roszczenie) dotyczące bądź odmowy jego zaspokojenia, bądź tylko jego wysokości, może w terminie 30 dni od dnia otrzymania zawiadomienia w tej sprawie zażądać na piśmie ponownego rozpatrzenia sprawy przez jednostkę bezpośrednio nadrzędną, tj. przez oddział wojewódzki PZU lub przez Centralę „Warty”. Ta ostatnia jednostka jest obowiązana do rozpatrzenia sprawy i zawiadomienia osoby zainteresowanej o wyniku w ciągu 30 dni od otrzymania wniosku, co wynika z art. 54 ust. 3 ustawy.

Osoba uprawniona nie musi jednak wyczerpać trybu postępowania przed jednostkami zakładu ubezpieczeń, gdyż może ona — zgodnie z przepisem art. 55 ust. 1 ustawy — dochodzić roszczenia w drodze sądowej (bez wdrożenia postępowania odwoławczego), ale nie wcześniej niż po upływie 30 dni od dnia zgłoszenia roszczenia do zakładu ubezpieczeń (art. 55 ust. 1). Z powyższego wynika, że zgłoszenie do zakładu ubezpieczeń roszczenia zarówno z ubezpieczenia ustawowego jak i z ubezpieczenia umownego jest obligatoryjne, co powoduje następujące konsekwencje. W razie wystąpienia przeciwko zakładowi ubezpieczeń na drogę sądową bez uprzedniego zgłoszenia roszczenia do tego zakładu, sąd powinien doręczyć ubezpieczycielowi odpis pozwu (co jest jednoznaczne ze zgłoszeniem do niego roszczenia) i wy-

znaczyć termin rozprawy po upływie 30 dni od doręczenia zakładowi ubezpieczeń odpisu pozwu.²

Powyzszy tryb postępowania dotyczy osób fizycznych i jednostek nie podlegających państwowemu arbitrażowi gospodarczemu. Jednostki bowiem gospodarki uspołecznionej podlegające jurysdykcji arbitrażu gospodarczego nie mogą dochodzić swych roszczeń w drodze postępowania arbitrażowego przed rozpatrzeniem roszczenia przez nadrzędną jednostkę organizacyjną zakładu ubezpieczeń, chyba że ta jednostka nie zachowała terminu, o którym mowa w art. 54 ust. 3 (wynika to z przepisu art. 55 ust. 2 ustawy).

Wymienionych wyżej przepisów nie stosuje się do dochodzenia roszczeń osób uprawnionych, które mają siedzibę lub miejsce zamieszkania za granicą. Osoby takie mogą dochodzić swych roszczeń według zasad wynikających z umów lub z warunków ubezpieczenia albo ze zwyczajów w ubezpieczeniach międzynarodowych — zgodnie z art. 56 ustawy.

3. Istotne *novum* wprowadziła ustawa w art. 57, zgodnie z którym osoba uprawniona do wystąpienia z roszczeniem o odszkodowanie w związku z wypadkiem objętym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej może dochodzić tego roszczenia bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń (art. 57 ust. 1). Przepis ten nie ma zastosowania do odszkodowań przysługujących osobom uprawnionym, które mają siedzibę lub miejsce zamieszkania za granicą, w związku z wypadkiem objętym umownym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej zawartym z „Wartą” (wynika to z przepisu ust. 2 art. 57 w związku z art. 64 ust. 1 pkt 2 ustawy). Treść wymienionych wyżej przepisów pozwala na przyjęcie, że poza wyjątkiem, o którym mowa w art. 57 ust. 2 ustawy, we wszystkich innych sprawach o odszkodowanie z tytułu wypadku objętego ustawowym lub umownym ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej osoba uprawniona może dochodzić swych roszczeń odszkodowawczych bezpośrednio od Państwowego Zakładu Ubezpieczeń lub od „Warty”.

Według przepisów obowiązujących do dnia 1.I.1985 r. bezpośrednie dochodzenie tych roszczeń od zakładu ubezpieczeń było dopuszczalne tylko w dwóch przypadkach:

- 1) z tytułu obowiązkowego (ustawowego) ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy i kierowców pojazdów mechanicznych — zgodnie z § 12 ust. 1 rozporządzenia RM z dnia 30.XI.1981 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz. U. Nr 30, poz. 166 z późn. zm.);
- 2) zgodnie z § 7 rozporządzenia RM z dnia 24.II.1978 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników (Dz. U. Nr 5, poz. 13; zm.: Dz. U. z 1982 r. Nr 38, poz. 251).

Natomiast we wszystkich sprawach wynikających z umownych (dobrowolnych) ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej — bezpośrednie zapozwanie zakładu ubezpieczeń było niedopuszczalne.³

4. Ustawa zobowiązuje osoby objęte ubezpieczeniem do stosowania się do wszelkich przepisów mających na celu zapobieganie powstawaniu szkód, jak np. przepisów przeciwpożarowych, o ruchu drogowym itp. (art. 58). Niewykonanie tego obowiązku oraz obowiązku wynikającego ze stosunku ubezpieczenia upoważnia zakład ubezpieczeń do odmówienia osobie objętej ubezpieczeniem odszkodowania lub świad-

² Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28.X.1976 r. III CZP 46/76, Palestra 1977, nr 3-4, s. 33.

³ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24.I.1972 r. III CZP 74/71 (OSNCP 1972, nr 7-8, poz. 122), w myśl której poszkodowany nie jest uprawniony — na podstawie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej innej osoby — do dochodzenia przed sądem roszczeń przeciwko Państwowemu Zakładowi Ubezpieczeń.

czenia, jeżeli to niewykonanie nastąpiło z winy umyślnej i było wyłączną przyczyną powstania szkody. Jeżeli niewykonanie obowiązku przyczyniło się do powstania szkody i miało wpływ na jej rozmiar, zakład ubezpieczeń może zmniejszyć odszkodowanie lub świadczenie (art. 59). Należy sądzić, że w tym ostatnim przypadku ustawodawca miał na uwadze winę nieumyślną osoby objętej ubezpieczeniem, której nieumyślne działanie lub zaniechanie przyczyniło się do powstania szkody. Taki wniosek wynika stąd, że w art. 59 zd. pierwsze wyraźnie mówi się o „winie umyślnej”, natomiast art. 59 zd. drugie mówi o „winie” bez bliższego określenia jej nasilenia.

5. Przepis art. 61 ustawy nakłada na zakład ubezpieczeń obowiązek umożliwienia osobie uprawnionej oraz jej pełnomocnikowi wglądu do akt sprawy w siedzibie zakładu i sporządzenia odpisów z dokumentów. Szusnie ustawa zawiera ten przepis, ponieważ czasem zdarzało się, że odmawiano osobie uprawnionej lub jej pełnomocnikowi wglądu na akt sprawy i sporządzenia odpisów dokumentów.

III. Zmiany w obowiązujących przepisach

Poza skreśleniem art. 825 k.c., o czym wspomniałem wyżej, ustawa wprowadziła do kodeksu cywilnego i do kodeksu postępowania cywilnego następujące zmiany:

1. Art. 808 k.c. stanowił, że umowę ubezpieczenia można zawrzeć na rzecz osoby trzeciej, która może nie być wymieniona w tej umowie. Utrzymując w mocy ten przepis, ustawa rozszerzyła treść art. 808 k.c. przez dodanie następujących postanowień:

- a) ubezpieczający został upoważniony do wskazywania w czasie trwania umowy osób, na rzecz których umowa została zawarta (art. 808 § 1 zd. drugie),
- b) obowiązki wynikające z omawianej umowy obciążają ubezpieczającego, a zakład ubezpieczeń może podnieść także przeciwko osobie trzeciej zarzuty, które mają wpływ na odpowiedzialność tego zakładu z tytułu umowy ubezpieczenia (art. 208 § 2),
- c) w braku odmiennej umowy — świadczenie lub odszkodowanie z tytułu umowy na rzecz osoby trzeciej przysługuje tej ostatniej osobie (art. 808 § 3),
- d) wypłata odszkodowania lub świadczenia z omawianej umowy może nastąpić do rąk ubezpieczającego tylko za zgodą osoby, na rzecz której umowa została zawarta (art. 808 § 4).

2. Art. 819 k.c. stanowił, że 1) roszczenia z umowy ubezpieczenia przedawniają się z upływem lat trzech oraz że 2) bieg przedawnienia przerywa się przez zgłoszenie do zakładu ubezpieczeń roszczenia o świadczenie; wówczas bieg tego przedawnienia rozpoczyna się na nowo od dnia, w którym osoba zgłaszająca roszczenie otrzymała pisemną decyzję zakładu w tej sprawie.

Przepisy te były nieprecyzyjne i na ich tle powstawały wątpliwości i kontrowersje, a mianowicie 1) powstawała wątpliwość, od jakiego terminu rozpoczyna się bieg przedawnienia: od dnia zajścia zdarzenia objętego ubezpieczeniem, czy też od dnia, w którym ubezpieczony dowiedział się o tym zdarzeniu, czy wreszcie od dnia zgłoszenia roszczenia do ubezpieczyciela?; ponadto 2) omawiany przepis mówi o 3-letnim przedawnieniu, który to termin nie może być stosowany do jednostek gospodarki uspołecznionej podlegających państwowemu arbitrażowi gospodarczemu ze względu na przepis art. 118 k.c., albowiem przepis ten dla tego rodzaju stosunków przewiduje 1-roczy termin przedawnienia. W związku z tym rodziło się pytanie, czy zgłoszenie do zakładu ubezpieczeń roszczenia przez powyższą jednostkę także pociąga za sobą przerwę biegu przedawnienia.

Powyższe wątpliwości usuwa obecnie brzmienie art. 819 k.c. nadane mu omawianą ustawą, wskutek czego:

- a) roszczenia z tytułu umowy ubezpieczenia osób fizycznych oraz osób prawnych będących jednostkami gospodarki nieuspołecznionej nie podlegających państwowemu arbitrażowi gospodarczemu przedawniają się z upływem lat trzech (§ 1),
- b) bieg przedawnienia roszczenia rozpoczyna się od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie objęte ubezpieczeniem (§ 2),
- 3) roszczenia — z tytułu szkód wyrządzonych czynem niedozwolonym — w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej przedawniają się według przepisów dotyczących przedawnienia tych roszczeń,⁴ z tym zastrzeżeniem, że do terminu przedawnienia roszczeń jednostek gospodarki uspołecznionej podlegających arbitrażowi stosują się przepisy ogólne (§ 3),⁵
- 4) zgłoszenie roszczenia do zakładu ubezpieczeń przerywa bieg przedawnienia zarówno w stosunku do jednostek gospodarki uspołecznionej podlegających arbitrażowi, jak i w stosunku do jednostek gospodarki nie uspołecznionej i do osób fizycznych. W takiej sytuacji bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo od dnia, w którym zgłaszający roszczenie otrzymał na piśmie zawiadomienie zakładu ubezpieczeń o sposobie załatwienia sprawy (§ 4).

Omówione wyżej przepisy znowelizowanego art. 819 k.c. mają zastosowanie także do ubezpieczeń ustawowych z mocy przepisu art. 10 omawianej ustawy.

3. Dotychczasowy przepis art. 827 k.c. został uzupełniony dodaniem — po wyrazach „jeżeli ubezpieczający” — wyrazów: „albo osoba, z którą ubezpieczający pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym” i tak uzupełniony przepis został oznaczony jako § 1, a ponadto do omawianego artykułu dodano § 2, który zezwala na ustalenie w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej innych zasad odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń niż określonych w § 1. Ustalenie to może nastąpić w drodze umowy.

4. Dotychczasowe brzmienie art. 828 § 1 k.c. uzupełniono przepisem, że roszczenie ubezpieczającego przeciwko osobie trzeciej odpowiedzialnej za szkodę przechodzi na zakład ubezpieczeń „z dniem zapłaty odszkodowania”. Jest to istotne wyjaśnienie dotyczące momentu przejścia na zakład ubezpieczeń roszczenia regresowego, aczkolwiek w dotychczasowej praktyce sądowej nie budził wątpliwości fakt, że przejście roszczenia ubezpieczającego przeciwko osobie trzeciej na zakład ubezpieczeń nie mogło nastąpić przed dniem, w którym ten zakład wypłacił odszkodowanie.

5. Z przepisu art. 831 § 1 pkt 5 kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu nadanym omawianą ustawą wynika, że nie podlegają egzekucji świadczenia z ubezpieczeń osobowych oraz odszkodowania z ubezpieczeń majątkowych w granicach określonych w drodze rozporządzenia przez Ministrów Finansów i Sprawiedliwości — z wyjątkiem egzekucji mającej na celu zaspokojenie roszczeń z tytułu alimentów. Omawiany przepis we wskazanym wyżej brzmieniu zmienił dotychczasowe jego brzmienie nadane artykułem 18 pkt 3 ustawy z dnia 18.VII.1974 r. o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. Nr 27, poz. 157). Dotychczas bowiem omawiany przepis wyłączał z egzekucji świadczenia z tytułu ubezpieczenia od klęsk żywiołowych. Należy tu zauważyć, że w prawie ubezpieczeniowym nie ma i nie było „ubezpieczenia od klęsk żywiołowych”, toteż dobrze się stało, że nowa ustawa ubezpieczeniowa zmieniła ten dziwny i nie dający się zrealizować w praktyce przepis.

⁴ Roszczenia z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przedawniają się w terminach przewidzianych w art. 442 k.c.

⁵ To jest art. 118 k.c., który zakreśla 1-roczy termin przedawnienia roszczeń w stosunkach między jednostkami gospodarki uspołecznionej podlegającymi państwowemu arbitrażowi gospodarczemu.